

พระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง : คติการสร้าง ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจ¹
ZODIAC RELIC REPLICAS IN THAILAND'S CENTRAL REGION: PURPOSES, BELIEFS, RITUALS,
AND MOTIVATIONS

จริยา สุพรรณ¹, ธันวพร เสรีชัยกุล, และ รัตนพล ชื่นคำ
Jariya Supun, Thanwaporn Sereechaikul, and Rattanaphon Chuenka
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Humanities, Kasetsart University
Email: jariya.su@ku.th¹

Received 28 February 2022; Revised 30 May 2022; Accepted 21 June 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติการสร้างและวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม แรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้ทฤษฎีเรื่องเล่า ความเชื่อและพิธีกรรม เป็นกรอบการวิจัย โดยศึกษาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง 8 แห่งในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง 6 จังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์และผู้อาวุโสท้องถิ่น 16 คน คัดเลือกแบบเจาะจงและประชาชน 726 คน คัดเลือกแบบบังเอิญ เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกคติการสร้างและแบบสอบถามความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดในภาคกลางทั้ง 12 ปีนักขัตฤกษ์ 2) การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดในภาคกลางเพียงปีนักขัตฤกษ์เดียว จำแนกคติการสร้างเป็น 7 ประการ ได้แก่ 1) อำนาจความสวดไหว้พุทธศาสนิกชน 2) ถวายเป็นพุทธบูชาในโอกาสครบ 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ 3) เป็นศูนย์กลางความเชื่อของคนในชุมชน 4) เป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า 5) กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ระลึกถึงถิ่นกำเนิด 6) เถลิงพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ และ 7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ประชาชนมีความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง มากที่สุด คือ เป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า และเคยปฏิบัติพิธีกรรมการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง มากที่สุด คือ บูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน ส่วนแรงจูงใจที่พบในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง มากที่สุด คือ เชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง

คำสำคัญ: พระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง; คติการสร้าง; ความเชื่อ; พิธีกรรม; แรงจูงใจ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “พระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง: ความเชื่อและพิธีกรรมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2559

Abstract

The purpose of this research is to investigate and analyze beliefs, rituals, and motivations associated with replica worship in Thailand's central region. This is a mixed-methods research project that uses narrative theory, belief, and ritual as the research framework. The research was carried out in eight locations in six provinces of central Thailand where zodiac relic replicas could be found. Sixteen subjects were specifically chosen for the study, including monks and local elders. In addition, a total of 726 locals were chosen at random. This study's tools include in-depth interview sessions about the purpose of zodiac relics and a questionnaire about beliefs, rituals, and motivations for worshipping zodiac relic replicas. The quantitative research data analysis methodology is descriptive statistics, such as average and percentage. The qualitative research employed content analysis.

The findings were as follows: The model of building zodiac relic replicas in Thailand's central region is linked to the social and cultural context of the area in two forms: 1. a replica of all the relics of the zodiac, and 2. a replica of only one relic of the zodiac. There are seven principles for building: 1) to help facilitate Buddhists, 2) to celebrate 2,600 years of Buddha's enlightenment, 3) to serve as a center of Buddhist belief, 4) to be used as a symbol or representation of Buddha, 5) to recall the origin of the group of people who came to live in Thailand, 6) to honor the King, and 7) to promote religious-based tourism. The locals held a "very strong" belief in the benefits of worshipping the zodiac relic replicas. As for the most popular ritual used in central Thailand to pay respect to the zodiac relic replica is with flowers, incense sticks, and candles. Lastly, the most common motivation for worshippers of the zodiac relic replica is a belief in the holiness of the zodiac relic replica.

Keywords : Zodiac relic replicas in Central Thailand; Purposes; Beliefs; Rituals; Motivations

บทนำ

คติความเชื่อเรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดเป็นวัฒนธรรมการบูชาพระบรมสารีริกธาตุของชาวล้านนาซึ่งบอกเล่ากันว่ามีมาแต่โบราณ โดยกำหนดหมายเอาพระธาตุเจดีย์ต่างๆ ที่กระจายอยู่ตามเมืองต่างๆ ในล้านนา ล้านช้าง และพม่า โดยการนำเอารูปสัตว์มาเป็นสัญลักษณ์ประจำปีรอบนักษัตร ชาวล้านนาเรียกสัญลักษณ์รูปสัตว์เหล่านี้ว่า “ตัวเป้ง” (Thawatchai Ongwutwet and Wilairat Rangrat, 2004) ปัจจุบันการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดกำลังเป็นที่นิยมอย่างมากเพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินแล้วยังได้รับบุญกุศลไปพร้อมกัน อีกทั้งยังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และตำนานที่เล่าถึงมูลเหตุการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งสัมพันธ์กับการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าในดินแดนต่างๆ ข้อมูลเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ประการสำคัญสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องปีนักษัตรที่สัมพันธ์กับปีเกิด จึงกำหนดด้วยสัญลักษณ์เป็นสัตว์ประจำปีเกิดหรือที่เรียกว่า 12 นักษัตร อีกทั้งพุทธศาสนิกชนยังมีความเชื่อว่าอานิสงส์ของการกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิดเทียบเท่าได้กับการกราบสักการะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยตนเอง ปฐม หงษ์สุวรรณ (2548) ได้กล่าวว่าคติความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดปรากฏในสังคมล้านนาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติการเกิดและการตายตามความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนหลังจากที่ตายไปแล้วจะต้องไปชาติใช้กรรมวิญญานของบุคคล

เหล่านี้จะต้องมาพำนักยังประธาตุประจำปีเกิดของตนเองเป็นการชั่วคราวก่อนที่จะเดินทางไปยังดินแดนอื่นๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าพระธาตุประจำปีเกิดเปรียบเสมือนหนึ่ง “บ้านพักชั่วคราว” ของดวงวิญญาณมนุษย์นั่นเอง ปธานชัย วายุโชติ (2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระธาตุต่อชาวพุทธในล้านนาหรือต่อชุมชนแต่ละพื้นที่ หลายประการ อาทิ เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็น กุศโลบายในการปฏิบัติธรรม เป็นเครื่องมือขัดเกลาทางสังคม เป็นสิ่งสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงการขยายตัวของการท่องเที่ยว ทำให้มีการนำวัฒนธรรมมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อการพัฒนาให้วัดและพระธาตุประจำปีเกิดในท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมบทบาทและแนวคิดใหม่จากชุมชนและหน่วยงานการท่องเที่ยว ให้เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดแผ่ขยายไปสู่ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง เกิดการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองขึ้นใหม่หลายแห่ง บางแห่งมีการสืบทอดความเชื่อและ พิธีกรรมการบูชาตามคติเดิม ขณะที่บางแห่งมีการสร้างสรรค์พิธีกรรมการบูชาขึ้นใหม่ เพื่อตอบสนอง การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในปัจจุบัน จากความสำคัญดังกล่าวบทความวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์คติการสร้าง พระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง และวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง ผลการวิจัยจะได้องค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านการสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed-method research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การสำรวจ สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบของงานวิจัยครอบคลุมรอบด้านและสมบูรณ์ที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง พื้นที่วิจัยคือ พื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง ตามการแบ่งเขตพื้นที่วัฒนธรรมของสภานุกรมวัฒนธรรม ภาคกลาง พ.ศ.2542 (Thai Cultural Decree, 1999) ปรากฏพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง จำนวน 8 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ 1) พระธาตุประจำปีเกิดจำลอง 12 นักษัตร พุทธอุทยานมาฆบูชาอนุสรณ์ จังหวัดนครนายก 2) พระธาตุประจำปีเกิด 12 นักษัตร วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) พระธาตุเจดีย์ 12 นักษัตร วัดบ่อกรุ จังหวัดสุพรรณบุรี 4) เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ 5) เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดวังแก้ว การาม จังหวัดกาญจนบุรี 6) เจดีย์ชเวดากองจำลอง วัดห้วยเจริญศรีธาราม จังหวัดกาญจนบุรี 7) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดทัพศิลา จังหวัดกาญจนบุรี และ 8) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ และผู้อาวุโสท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่ง อย่างน้อยแห่งละ 2 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงและใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก รวม 16 คน ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง 2) กลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนหรือนักท่องเที่ยวใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญซึ่งการวิจัยนี้กำหนดกลุ่ม

ตัวอย่างทั้งหมด 400 คน จากผู้ที่เดินทางมากราบบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่งแต่ผู้วิจัยสามารถเก็บตัวอย่างได้จริง 726 คน คิดเป็นร้อยละ 81.5 ของขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการสอบถามความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

การทบทวนวรรณกรรม

1. ตำนานพระธาตุของชนชาติไท: ความสำคัญและปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมของปฐม หงษ์สุวรรณ (2548) ศึกษาพบว่า พิธีกรรมการบูชาพระธาตุปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไท ทั้งพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ พิธีกรรมเกี่ยวกับการบันดาลความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างบุญและอุทิศส่วนกุศล พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม การวิเคราะห์ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมที่สะท้อนจากโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานพระธาตุตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุพบว่า มีหลายลักษณะ ทั้งการขัดแย้ง การยอมรับ และการผสมผสานกลมกลืนกัน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดความเชื่อของคนไทที่นับถือพุทธศาสนา

2. การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านนา ของปธานชัย วายุโชติ (2559) ศึกษาพบว่า อานิสงส์ของการได้กราบสักการบูชาพระธาตุตามความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งของชาวพุทธในล้านนานั้นส่งผลให้มีความใส่ใจในการดำเนินชีวิต เป็นอานิสงส์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทันทีที่ทักท้วง ในขณะ และหลังจากการบูชาแล้ว โดยไม่สามารถกล่าวได้ว่าการบูชานั้นจะทำให้บุคคลได้ถึงซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานสมบัติดังที่ได้กล่าวในคัมภีร์ แต่ก็สามารถพิจารณาได้ว่า เมื่อบุคคลบูชาพระธาตุด้วยจิตใจเลื่อมใสก็ย่อมทำให้เกิดความสุขใจสบายใจ เกิดจิตใจที่เป็นบุญกุศล อีกทั้งการบูชาพระธาตุย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลระลึกนึกถึงพระพุทธรูป เมื่อบุคคลระลึกนึกถึงพระพุทธรูปด้วยจิตใจที่แท้จริงแล้วย่อมนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมและปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธรูปองค์ในที่สุด เมื่อผู้ปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธรูปแล้วย่อมประสบกับมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานสมบัติได้อย่างแน่นอน

3. การศึกษาความเชื่อและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดแพร่ ของพระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุก (ดุษฎีพดฺมิพนธ์) (2554) ศึกษาพบว่า ความเชื่อและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับพระธาตุเจดีย์และพระธาตุประจำปีเกิดของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดแพร่ นั้น เกิดจากแนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้านพุทธเจดีย์และสังเวชนียสถาน ต่อมา มีการประยุกต์ใช้ทั้งการสร้างวัดพุทธธรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องจนกลายเป็นความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดในสังคมไทย ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติคือการบูชาด้วยอามิสและการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องของพุทธคุณต่อพระธาตุและความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุประจำปีเกิด

4. การวิเคราะห์คติความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์อันมีสัตว์สัญลักษณ์เป็นที่พึ่งประจำปีเกิดของคนที่ควบคู่ไปกับการนับปักษ์ตรแบบล้านนา ของรังสรรค์ จันตะ (2559) พบว่า พระธาตุประจำปีเกิดมีชื่อเรียกในท้องถิ่นล้านนาว่า ชูธาตุ หรือพระธาตุตัวเป้ง (ตัวพึ่ง) มีที่มาจากคติความเชื่อที่ถือเอาพระธาตุเจดีย์อันเป็นที่บรรจุพระอัฐิจากพระสรีระของพระพุทธเจ้าที่ประดิษฐานในแต่ละท้องถิ่นมาเป็นที่พึ่งประจำปีเกิดเพื่อสักการบูชาของคนที่เกิดในปีนักษัตรนั้นๆ แนวคิดดังกล่าวเกิดจากคติการบูชาพระธาตุเจดีย์ตามอิทธิพลแบบลังกาคติ

ผสมผสานกับความคิดความเชื่อบนรากฐานจักรวาลวิทยาด้านการพยากรณ์โชคชะตาราศีที่ผูกพันอยู่กับสัตว์สัญลักษณ์ประจำปีเกิดนั้นๆ ส่วนองค์พระธาตุในดินแดนล้านนาก็มีตำนานอธิบายที่มาอันสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับการเสด็จมาของพระพุทธเจ้ายังดินแดนล้านนา

จากบทพจนานานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดในวัฒนธรรมล้านนาและในกลุ่มชนชาติไท ยังไม่พบว่ามีการศึกษาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลางแต่อย่างใด จึงสนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าเมื่อคติความเชื่อเรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดของวัฒนธรรมล้านนาได้แพร่กระจายไปสู่ภูมิภาคทำให้เกิดการจำลองพระธาตุประจำปีเกิดในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งพระธาตุประจำปีเกิดในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางจากความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคติความเชื่อพระธาตุประจำปีเกิดในวัฒนธรรมล้านนา และวิเคราะห์คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางตามรูปแบบการสร้างซึ่งสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ใน 2 รูปแบบ ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางครบทั้ง 12 ปีนักษัตร พบจำนวน 3 แห่ง ผลการวิเคราะห์คติการสร้างปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1.1 คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง 12 นักษัตร พุทธอุทยานมาฆบูชาอนุสรณ์ จังหวัดนครนายก เกิดจากการประสงค์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้อมรอบองค์พระพุทธรูปปางแสดงโอวาทปาติโมกข์ขนาดใหญ่อันเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงกำหนดสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองทั้ง 12 นักษัตร ซึ่งได้สะท้อนคติความเชื่อในการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดของคนไทยแต่เดิมเป็นที่นิยมอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยเท่านั้นยังไม่ได้มีการกระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ เนื่องจากเป็นคติความเชื่อของวัฒนธรรมล้านนาในการสร้างโบสถ์หรือวิหารที่ด้านหลังต้องมีพระธาตุซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า คือหลังจากไหว้พระประธานเรียบร้อยแล้วก็ไหว้พระธาตุซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนหรือเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า ต่อมาคติความเชื่อดังกล่าวเริ่มแพร่หลายมาสู่พุทธศาสนิกชนนอกวัฒนธรรมล้านนาเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้จึงเห็นว่าการสร้างพระธาตุเจดีย์ประจำปีเกิดทั้ง 12 นักษัตรไว้ ณ ที่แห่งนี้เป็น การช่วยย่นระยะเวลาของพุทธศาสนิกชนให้สะดวกขึ้นเพราะถ้าจิตผูกพันหรือนับถือแล้วจะไหว้พระธาตุประจำปีเกิดองค์จริงหรือองค์จำลองก็ได้บุญเหมือนกัน (พระเทพประสิทธิ์มณเฑียร, 2561)

1.2 คติการสร้างพระธาตุเจดีย์ 12 นักษัตร วัดบ่อกรุ จังหวัดสุพรรณบุรี เกิดจากการเดินทางไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศมากกว่า 20 ปี ของพระครูโกมุทสุวรรณภรณ์ เจ้าอาวาสวัดบ่อกรุ และได้เห็นคติการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดซึ่งเชื่อว่าพุทธศาสนิกชนคนใดที่ได้มีโอกาสไปกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิดตามปีนักษัตรของตนเองจะเป็นสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิตจึงได้นำมาถ่ายทอดสู่ชาวบ้าน แต่เนื่องด้วยชาวบ้านตำบลบ่อกรุโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่มีรายได้เพียงพอที่จะเดินทางไปกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริงจึงได้มีโครงการสร้างพระธาตุเจดีย์ประจำปีเกิดจำลองขึ้น ระหว่างการหล่อพระธาตุเจดีย์ 12 นักษัตรมีการประกอบพิธีกรรมสวดมนต์ตั้งจิตอธิษฐานและการจุดเทียนประจำปีเกิดซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีกรรมได้กำหนดให้เป็นชาวบ้าน 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้นำประจำท้องถิ่นที่เกิดในปีนักษัตรทั้ง 12 นักษัตร (2) ชาวบ้านทั่วไปที่เกิดในปีนักษัตรทั้ง 12 นักษัตร (3) ผู้อาวุโสท้องถิ่นที่ถือศีลอุโบสถอย่างเคร่งครัดและมีพระธาตุประจำปีเกิดในปีนักษัตรทั้ง 12 นักษัตร (พระครูโกมุทสุวรรณภรณ์, 2561)

1.3 คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิด 12 นักษัตร วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เกิดจากแนวคิดของพระพิพัฒน์ศาสนกิจวิธาน (ประยูร สุทธิบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง ที่มีความมุ่งหมายหลักให้แม่ค้าและพ่อค้าที่มาขายของที่วัดได้กราบไหว้เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจและให้ค้าขายได้กำไรดี รวมทั้งต้องการให้พุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทำบุญได้มีโอกาสกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิดของตนเองเพื่อความเป็นสิริมงคลโดยไม่ต้องเดินทางไปกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิด ณ สถานที่จริง ในการสร้างได้ให้ช่างที่ทำโรงหล่อศึกษาแบบจากพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริงโดยการดูจากเอกสารและตำราวิชาการต่างๆ (จตุพล สายหยุด, 2561)

ภาพที่ 1-3 ตัวอย่างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางของผู้ที่เกิดในปีนักษัตรชวด พบการจำลองครบทั้ง 12 ปีนักษัตรที่วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดบ่อกรุ จังหวัดสุพรรณบุรี และพุทธอุทยานมัจฉาบุญนาอนุสรณ์ จังหวัดนครนายก ที่มา: ภาพถ่ายโดยคณะผู้วิจัย/จริยา สุพรรณ, ธันวพร เสรีชัยกุล และรัตนพล ชื่นคำ

2. การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางเพียงปีนักษัตรเดียว พบจำนวน 5 แห่ง ผลการวิเคราะห์คติการสร้างปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

2.1 คติการสร้างเจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี จากหนังสือ 84 ปี หลวงพ่ออุตตมะ พบว่า เจดีย์พุทธคยาจำลองวัดวังแก้วเวการามเกิดจากคำริของหลวงพ่อดุตตะที่ประสงค์จะสร้างเจดีย์ที่สวยงามและเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงพระพุทธเจ้า จึงได้จำลองรูปแบบการสร้างมาจากเจดีย์พุทธคยาประเทศอินเดีย แต่มีขนาดเล็กกว่า โดยมีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง 42 เมตร ยาว 42 เมตร สูง 59 เมตร ใช้งบประมาณในการสร้างจากผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคเงินสด ทองคำ และวัสดุ รวมทั้งใช้แรงงานชายและหญิงชาวมอญในหมู่บ้านประมาณ 400 คน ทำงานตลอดวันตั้งแต่การปรับพื้นที่เนินให้เรียบและการเผาอิฐขนาดใหญ่ให้ได้จำนวน 260,000 ก้อน ตลอดจนการติดกระเบื้องเคลือบให้เหมือนเจดีย์พุทธคยาประเทศอินเดีย หลังการก่อสร้างแล้วเสร็จจนยอดเจดีย์พุทธคยาจำลองได้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นกระดูกนิ้วหัวแม่มือขวา 2 องค์ ขนาดเท่าเมล็ดข้าวสาร ซึ่งได้รับมาจากพระมหานายกะ พระสังฆราช ประเทศศรีลังกา (พระราชอุดมมงคล, ม.ป.ป.) พระกัตชา (2560) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการสร้างเจดีย์พุทธคยาจำลองมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า แต่ไม่ได้มีการสร้างตามคติความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดของล้านนา ส่วนการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดมีเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีปีเกิดตรงกับปีมะเส็งมากราบสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล

2.2 คติการสร้างเจดีย์ชเวดากองจำลอง วัดห้วยเจริญศรัทธาราม จังหวัดกาญจนบุรี สร้างขึ้นจากความศรัทธาของชาวบ้านห้วยปากคอกและชาวบ้านนอกชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ทวาย กะเหรี่ยง และเมียนมาที่อาศัยตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยและในประเทศพม่าซึ่งได้มีการเดินทางข้ามชายแดนไปมาหาสู่ระหว่างกันเพราะส่วนใหญ่มีเชื้อสายเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นเครือญาติ ประกอบกับคติความเชื่อในการสร้างเจดีย์ว่ามีอานิสงส์และได้บุญมากกว่าการสร้างโบสถ์ จึงช่วยกันบริจาคทรัพย์สินเงินทองและแรงงานช่วยขนอิฐ หิน ปูนทรายในการสร้างจนสำเร็จ การสร้างเจดีย์ชเวดากองจำลองได้ย่อส่วนให้มีขนาดเล็กกว่าองค์จริงและรูปแบบ

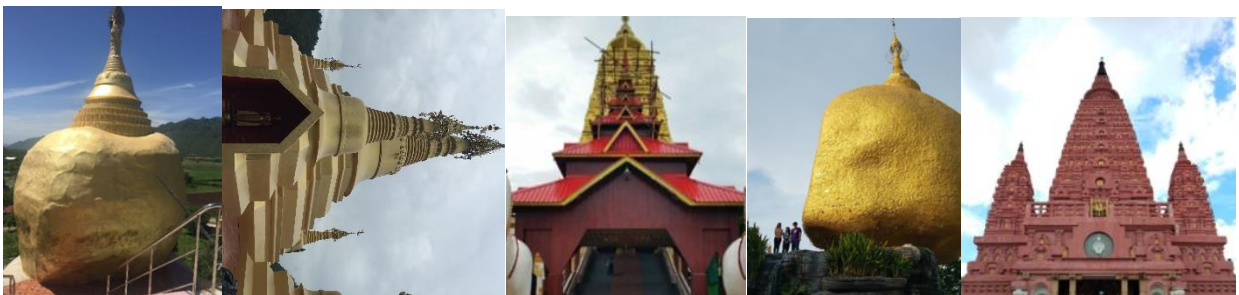
สถาปัตยกรรมไม่ได้มีรายละเอียดเหมือนกับเจดีย์ชเวดากองที่ประเทศพม่าทั้งหมด โดยมีความแตกต่างในรายละเอียดของลวดลายและฐานบัว อีกทั้งรอบเจดีย์ชเวดากองจำลองยังมีการสร้างพระประจำวันเกิดประดิษฐานอยู่โดยรอบเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย หลังการสร้างเจดีย์ชเวดากองจำลองแล้วเสร็จได้มีการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้บนยอดพระเจดีย์ เพื่อเป็นที่สักการบูชาและระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมถึงแก้วแหวนเงินทองสิ่งของมีค่าต่างๆ และพระเครื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พุทธศาสนิกชนนำมาใส่ไว้ตามความเชื่อและศรัทธาและได้ดำเนินการปิดองค์เจดีย์ชเวดากองจำลองมาจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ กะเหรี่ยง และทวาย ซึ่งไม่ได้มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีมะเมียตามคติความเชื่อในวัฒนธรรมล้านนาแต่จะมีคติความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ขอพรพระประจำวันเกิดของตน (พระครูกิตติกาญจนธรรม, 2560)

2.3 คติการสร้างพระธาตุนิรขณเจดีย์ วัดทัพศิลา จังหวัดกาญจนบุรี มีที่มาจากความเชื่อของชาวบ้านในความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และมีเทวดาปกปักรักษาจำนวนมากของวัดทัพศิลาที่มีมาแต่โบราณ จึงมีความเห็นร่วมกันระหว่างวัดทัพศิลากับชาวบ้านในชุมชนในการสร้างสิ่งที่เป็นอนุสรณ์สถานที่ให้กับพื้นที่แห่งนี้ ประกอบกับจังหวัดกาญจนบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงมีกลุ่มชนที่มีเชื้อสายมอญ พม่า กะเหรี่ยง ทวายเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีความเชื่อที่ว่า การได้ร่วมก่อสร้างเจดีย์จะทำให้ได้บุญใหญ่ และอีกทั้งมีความเคารพและบูชาความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุนิรขณเจดีย์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้การสร้างพระธาตุนิรขณเจดีย์ในพื้นที่วัดทัพศิลาได้จำลองรูปแบบสถาปัตยกรรมของพระธาตุนิรขณเจดีย์ที่ประเทศพม่าอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นที่กราบสักการะของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวพม่า เป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อสร้างแล้วเสร็จในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 ได้ประกอบพิธียกยอดฉัตรพระธาตุนิรขณเจดีย์ขึ้นที่ภูเขาซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังวัดทัพศิลาโดยมีประชาชนชาวพม่า มอญ และกะเหรี่ยงที่ทำงานอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ผู้ร่วมงานส่วนใหญ่แต่งชุดชาติพันธุ์ ทางวัดจะประกอบพิธีกรรมแบบพม่าโดยการทำกระเช้าแบบชาวมอญพม่าแล้วใช้สลิงซึ่งขึ้นไปผูกกับต้นไม้ ตั้งเสาบริเวณยอดฉัตรข้างบนแล้วดึงยอดฉัตรขึ้นไปทีละชั้นในระหว่างที่ดึงยอดฉัตรจะมีการแห่และสวดมนต์เป็นภาษาพม่าตลอดเวลา ชาวมอญพม่าที่มาร่วมงานนำแก้วแหวนเงินทองของมีค่าใส่ลงไปในเจดีย์ นอกจากนี้การสร้างพระธาตุนิรขณเจดีย์ วัดทัพศิลา ทำให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปที่มีปีเกิดในปีนักษัตรจอกตามคติความเชื่อในวัฒนธรรมล้านนามากราบไหว้บูชาพระธาตุนิรขณเจดีย์เพื่อความปิติมงคล (พระครูจันทกาญจนสิริ, 2560)

2.4 คติการสร้างเจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยดำริร่วมกันของคณะกรรมการวัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ ขณะนั้นในการกำหนดสร้างเจดีย์พุทธคยาขึ้นเนื่องจากเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างเพื่อเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และมุ่งหมายให้เป็นสถาปัตยกรรมที่แฝงปริศนาธรรมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของพุทธศาสนิกชน และเพื่อให้เจดีย์พุทธคยาจำลองมีความเหมือนกับเจดีย์พุทธคยาประเทศอินเดียมากที่สุดจึงได้เดินทางไปศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นภูเขาและป่า ทำให้การสร้างเจดีย์พุทธคยาจำลองมีขนาดเล็กกว่าครึ่งหนึ่งของเจดีย์พุทธคยาประเทศอินเดีย คือ สูง 28 เมตร กว้าง 16 เมตร ส่วนยอดทำด้วยทองแดงซึ่งแตกต่างจากเจดีย์พุทธคยาองค์จริงซึ่งทำด้วยทองคำ หลังการก่อสร้างแล้วเสร็จได้มีการสมโภชเจดีย์พุทธคยาจำลองเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2551 พร้อมทั้งมีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (ปัจจุบันคือ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร) ด้วยความสวยงามของเจดีย์พุทธคยาจำลองซึ่งออกแบบได้

เหมือนกับเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย ทำให้มีผู้เดินทางมาสักการะและชมสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งการสร้างเจดีย์พุทธคยาจำลองยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกิดปีนักษัตรมะเส็งมากราบสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้บริเวณราวบันไดทางขึ้นของเจดีย์พุทธคยาจำลองได้มีการวาดภาพสัญลักษณ์ตราประจำปี 12 นักษัตรในกรอบวงกลมไว้ด้วยซึ่งอาจสะท้อนความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดตามวัฒนธรรมล้านนาของชาวไทยในพื้นที่ภาคกลาง (พระครูวิจิตรศีลาภรณ์, 2561)

2.5 คติการสร้างพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดจากแนวคิดของพระครูธรรมธร (ไพรัตน์ ปุณณธโร) เจ้าอาวาสวัดสมานรัตนาราม ต้องการสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับชาวพม่าจำนวนมากที่มารับจ้างทำงานให้กับวัดสมานรัตนาราม รวมถึงชาวพม่าที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดอื่นๆ จึงได้มีการสร้างพระธาตุอินทร์แขวนจำลองขึ้น มีขนาดกว้าง 12 เมตร สูง 12 เมตร จากฐานถึงปลายยอด เนื่องจากชาวพม่าและชาวมอญมีความเชื่อว่าพระธาตุอินทร์แขวนมีความศักดิ์สิทธิ์และหากใครได้ไปกราบสักการะจะได้รับอานิสงส์ผลบุญมาก และได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าบนยอดของพระธาตุอินทร์แขวนจำลองไว้ด้วย อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว สำหรับให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่มิได้เกิดในปีนักษัตรจอกที่ไม่มีโอกาสในการเดินทางไปกราบสักการะพระธาตุอินทร์แขวนที่ประเทศพม่าสามารถเดินทางมากราบสักการะพระธาตุอินทร์แขวนจำลองที่วัดสมานรัตนาราม เนื่องจากเชื่อว่าจะได้บุญเหมือนกับได้ไปกราบสักการะพระธาตุอินทร์องค์จริง (พระครูปลัดวัลลภ, 2561)

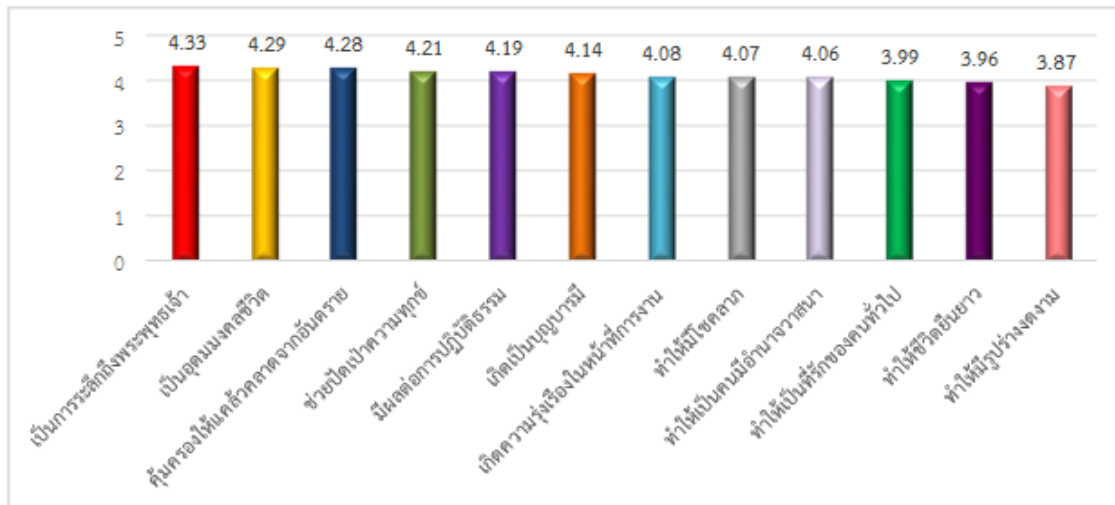

ภาพที่ 4-8 พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดทัพศิลา เจดีย์เขตกองจำลอง วัดห้วยเจริญศรีธาราม เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา และเจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์
ที่มา: ภาพถ่ายโดยคณะผู้วิจัย/จริยา สุพรรณ, ธนพร เสรีชัยกุล และรัตนพล ชื่นคำ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง จากการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้เดินทางมากราบบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่ง จำนวน 726 คน ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

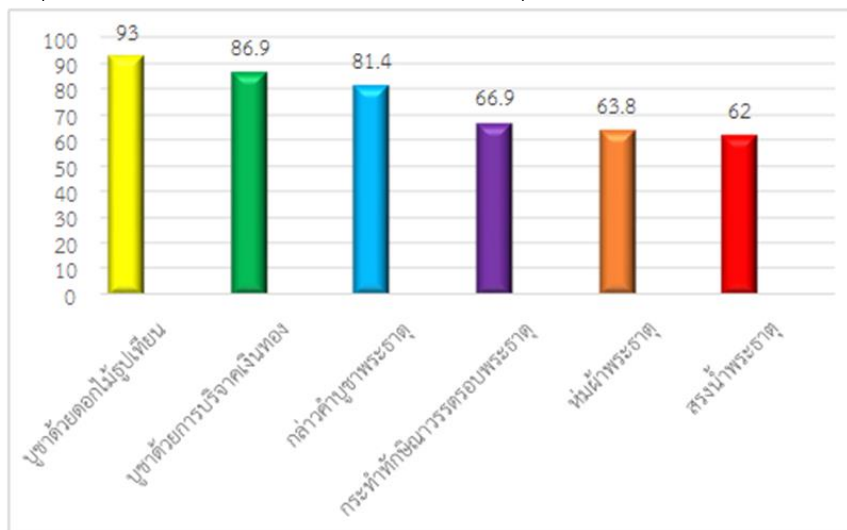
1. ความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 726 คน มีความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง มากที่สุดในข้อ เป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33) รองลงมาคือ เป็นอุดมมงคลชีวิต (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.29) คัมภีร์ให้แคล้วคลาดจากอันตราย (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) ช่วยปัดเป่าความทุกข์ (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.21) มีผลต่อการปฏิบัติธรรม (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.19) เกิดเป็นบุญบารมี (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.14) ทำให้มีความรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08) ทำให้มีโชคลาภ (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.07) ทำให้เป็นคนมีอำนาจวาสนา (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.06) ทำให้เป็นที่รักของคนทั่วไป (มีคะแนนเท่ากับ 3.99)

ทำให้ชีวิตยืนยาว (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.96) และน้อยที่สุดในข้อ ทำให้มีรูปร่างงดงาม (มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.87) ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 9 ค่าเฉลี่ยระดับความเชื่อของประชาชนหรือนักท่องเที่ยวในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง

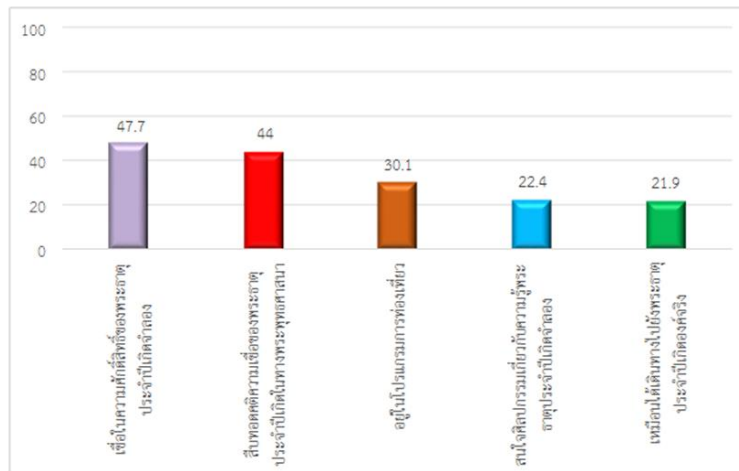
2. พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 726 คน เคยปฏิบัติพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ บูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน (คิดเป็นร้อยละ 93.0) บูชาด้วยการบริจาคเงินทอง (คิดเป็นร้อยละ 86.9) กล่าวคำบูชาพระธาตุ (คิดเป็นร้อยละ 81.4) กระทำทักษิณาวรรต (เวียนขวา) รอบพระธาตุ (คิดเป็นร้อยละ 66.9) ห่มผ้าพระธาตุ (คิดเป็นร้อยละ 63.8) และการสรงน้ำพระธาตุ (คิดเป็นร้อยละ 62.0) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 10 ร้อยละระดับพิธีกรรมของประชาชนที่เคยปฏิบัติในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง
หมายเหตุ: สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3. แรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 726 คน มีแรงจูงใจในการเดินทางมากราบสักการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองภาคกลางโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ เชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง (คิดเป็นร้อยละ 47.7) รองลงมาคือ สืบทอดคคความเชื่อของพระธาตุประจำปีเกิดในทางพระพุทธศาสนา (คิดเป็นร้อยละ 44.0)

อยู่ในโปรแกรมการท่องเที่ยว (คิดเป็นร้อยละ 30.1) สนใจศิลปกรรม/ความรู้เกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง (คิดเป็นร้อยละ 21.9) และน้อยที่สุด คือ รู้สึกเหมือนได้เดินทางไปยังพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริง (คิดเป็นร้อยละ 21.9) ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 11 ร้อยละระดับแรงจูงใจของประชาชนในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง
หมายเหตุ: สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง: คติการสร้าง ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาคติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง 2) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า พระธาตุประจำปีเกิดจำลองกระจายในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลางจำนวน 8 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ 1) เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี 2) เจดีย์เขาดองจำลอง วัดห้วยเจริญศรีธาราม จังหวัดกาญจนบุรี 3) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดทัพศิลา จังหวัดกาญจนบุรี 4) พระธาตุประจำปีเกิดจำลอง 12 นักขัตร์ พุทธอุทยานมาฆบูชาอนุสรณ์ จังหวัดนครนายก 5) เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ 6) พระธาตุเจดีย์ 12 นักขัตร์ วัดบ่อกรุ จังหวัดสุพรรณบุรี 7) พระธาตุประจำปีเกิด 12 นักขัตร์ วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 8) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่ง พบการบอกเล่าเรื่องราวของคติการสร้างที่เป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการเล่าโดยพระสงฆ์ที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางแต่ละแห่ง มีรูปแบบการสร้างที่จำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางครบทั้ง 12 ปีนักขัตร์ตามคติความเชื่อของวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ 1.1) พระธาตุประจำปีเกิด 12 นักขัตร์ วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1.2) พระธาตุประจำปีเกิด 12 นักขัตร์ วัดบ่อกรุ จังหวัดสุพรรณบุรี และ 1.3) พระธาตุประจำปีเกิด 12 นักขัตร์ พุทธอุทยานมาฆบูชาอนุสรณ์ จังหวัดนครนายก 2) การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางเพียงปีนักขัตร์เดียว คือ 2.1) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดทัพศิลา จังหวัดกาญจนบุรี และวัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา 2.2) เจดีย์พุทธคยาจำลอง วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี และวัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ 2.3) เจดีย์เขาดองจำลอง วัดห้วยเจริญศรีธาราม จังหวัดกาญจนบุรี สามารถจำแนกคติการสร้างได้เป็น 7 ประการ ได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกให้พุทธศาสนิกชน 2) ถวายเป็นพุทธบูชาในโอกาสครบ 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ 3) เป็น

ศูนย์กลางทางความเชื่อของคนในชุมชน 4) เป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า 5) กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ระลึกถึงถิ่นกำเนิด 6) เฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ และ 7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลาง โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 726 คน มีความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางมากที่สุดในข้อเป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า และน้อยที่สุดในข้อทำให้มีรูปร่างงดงาม เคยปฏิบัติพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางมากที่สุดในข้อบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน และเคยปฏิบัติพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองน้อยที่สุดในข้อบูชาด้วยการสรงน้ำพระธาตุ และมีแรงจูงใจในการเดินทางมากราบสักการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางมากที่สุดในข้อเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง และน้อยที่สุดในข้อ รู้สึกเหมือนได้เดินทางไปยังพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริง

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการสร้าง ความเชื่อ พิธีกรรม และแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง พบว่าในแต่ละพื้นที่ที่มีการจำลองพระธาตุประจำปีเกิดเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) จำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางครบทั้ง 12 นักขัตร์ แต่จะมีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับพระธาตุองค์จริงเพียงลักษณะกายภาพภายนอกเท่านั้น เนื่องจากการย่อส่วนพระธาตุประจำปีเกิดทั้ง 12 นักขัตร์ให้มีขนาดเล็กมากขนาดเท่ากับพระพุทธรูปที่ประชาชนสามารถนำมาประดิษฐานเพื่อบูชาในบ้านเรือน และ 2) จำลองพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางเพียงปีนักขัตร์เดียว ทั้งนี้การจำลองพระธาตุประจำปีเกิดดังกล่าวมีการเลียนแบบมาจากองค์จริง แต่ได้มีการย่อส่วนหรือเปลี่ยนมาตราส่วนให้มีขนาดเล็กกว่าพระธาตุองค์จริง ทำให้รายละเอียดต่างๆ ถูกตัดทิ้งไป ในการกำหนดว่าจะคัดเลือกพระธาตุประจำปีเกิดสำคัญองค์ใดตามคติความเชื่อในวัฒนธรรมล้านนามาจำลองในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลางนั้นมีการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงกับประเพณีการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดกับการเดินทางติดต่อกันของผู้คนในพื้นที่วัฒนธรรมต่างๆ และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งของพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่งใน 3 ประการ คือ 1) เป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างชุมชน ดังจะเห็นได้จากการคิดการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการมีจิตศรัทธาร่วมกันของคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าหากมีโอกาสหรือมีส่วนร่วมในการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองทำให้ได้บุญมากเช่นเดียวกับการได้ไปกราบสักการะพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริง 2) เป็นการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับคติความเชื่อในเรื่องการบูชาพระธาตุซึ่งเป็นคติความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยล้านนาจนแพร่หลายไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ในปัจจุบัน 3) เป็นการสร้างรายได้และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนจากการจัดกิจกรรมการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันได้พยายามส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการศึกษาของเอียรชยา อักษรดิษฐ์ (2545) ได้ศึกษาพระธาตุประจำปีเกิดในมิติทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากระบบของพระธาตุกับปีนักขัตร์ พบว่าเป็นการใช้องค์พระธาตุสำคัญเข้ามามีความสัมพันธ์กับปีนักขัตร์ทั้งสิบสอง โดยเชื่อว่าพระธาตุศักดิ์สิทธิ์จะทำหน้าที่สลายอิทธิพลของการ “เล็ง” หรือการ “ชง” รวมถึงการทำมอมสารระหว่างปีนักขัตร์ต่างๆ ตามคติที่ได้รับจากความรู้เรื่องโหราศาสตร์จีน ทั้งนี้การกำหนดพระธาตุต่างๆ เข้าไว้ในระบบปีนักขัตร์นอกจากจะให้ความสำคัญกับระบบความสำคัญของสถานที่เป็นเกณฑ์แล้ว การให้ความหมายของ

พระธาตุแต่ละแห่งยังให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมอย่างลึกซึ้งเป็นอย่างมากยิ่ง เช่นเดียวกับ ศรีศักร วัลลิโภดม (2546) ได้วิเคราะห์คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นแต่ละท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญทางสังคมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นทั้งการสร้างชุมชนและสร้างสิ่งที่เป็นศูนย์กลางทางความเชื่อของท้องถิ่นด้วย เมื่อสร้างแล้วก็ต้องอุทิศให้ผู้คนได้เป็นข้าพระธาตุและบรรดาสมาบัติศฤงคาร ตลอดจนสัตว์พาหนะและเครื่องใช้ไม้อายวายุพระบรมธาตุ ส่วนพระบรมธาตุนั้นเมื่อสร้างแล้วก็กลายเป็นสิ่งสักการะร่วมกันของคนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายในชาติพันธุ์ซึ่งบางทีก็มาจากถิ่นอื่นๆ พวกเขามารับไหว้ด้วยในฤดูกาลเทศกาล ทำให้เกิดการชุมนุมสังสรรค์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่หลากหลายเหล่านั้น

นอกจากนี้คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดตามคติความเชื่อในวัฒนธรรมล้านนาที่นำมาจำลองในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลางนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุประจำปีเกิดจำลองแต่ละแห่ง พบที่พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดทัพศิลา จังหวัดกาญจนบุรี และพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง วัดสมานรัตนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา และการจำลองเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนที่เกิดปีมะเมีย พบที่วัดห้วยเจริญศรีธาราม จังหวัดกาญจนบุรี ได้สะท้อนถึงกลุ่มชาติพันธุ์มอญ พม่า กะเหรี่ยง เป็นต้น ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในความเชื่อถือศรัทธาถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุอินทร์แขวนและเจดีย์ชเวดากอง ที่สำคัญยังเป็นการระลึกถึงถิ่นกำเนิดของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2560) กล่าวว่ารูปแบบการสร้างเจดีย์ได้สะท้อนกลุ่มคนในพื้นที่นั้นๆ ได้ระลึกถึงถิ่นกำเนิดและความมีศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละกลุ่มชนที่ปรากฏอยู่ และอาจรวมถึงความเป็นชนชาติของตัวเองด้วย ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดจากชนชาวมอญที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในดินแดนไทยไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็สร้างเจดีย์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนคือเจดีย์แบบมอญสำหรับไหว้เพื่อระลึกถึงเจดีย์และดินแดนของตนเอง กับอีกส่วนหนึ่งชาวมอญซึ่งไม่มีดินแดนเป็นของตนเองจึงมีจิตใจที่รักและหวงแหนวัฒนธรรมของตัวเองมากกลัวว่าจะสูญหายหรือถูกกลืนจึงสร้างเจดีย์แบบมอญเพื่อประกาศความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ขณะที่เอียรชยา อักษรดิษฐ์ (2545) ได้วิเคราะห์ความสำคัญของการเป็นเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมของคติการบูชาพระธาตุว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นรากฐานหรือสัญลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมระหว่างพม่ากับล้านนามาช้านาน ซึ่งเป็นที่ปรากฏอยู่ภายใต้ความเชื่อของท้องถิ่นเดียวกัน ทั้งนี้หากจะพิจารณาความสัมพันธ์ของพม่าและล้านนานั้นปรากฏทั้งในลักษณะของการเป็นคู่สงครามต่อกันและความสัมพันธ์ในลักษณะของการค้าระหว่างชายแดนของพม่าและล้านนา ซึ่งคติความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุแต่ดั้งเดิมได้ถูกสอดแทรกอยู่ภายใต้จิตสำนึกและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของคนที่เดินทางไปมาระหว่างรัฐดังกล่าว จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การรับเอาพระธาตุตะไก่ (เจดีย์ชเวดากอง) เข้าบรรจุอยู่ในระบบพระธาตุประจำปีมะเมีย (ปีสง่า) นักชัตรมาในเวลาต่อมา ดังจะเห็นหลักฐานที่แสดงถึงการรับรู้และความศรัทธาต่อพระธาตุตะไก่ของผู้คนในสังคมล้านนา จากพิธีการถวายทานข้าวบูชาพระธาตุตะไก่หรือในตำราเรียกชื่อว่า พระเจดีย์สิงคุดระ ซึ่งเป็นการจัดขึ้นเพื่อสะเดาะเคราะห์ปัดเป่าโรคร้ายให้ทุเลาเบาบางลงด้วยรูปแบบของพิธีกรรม

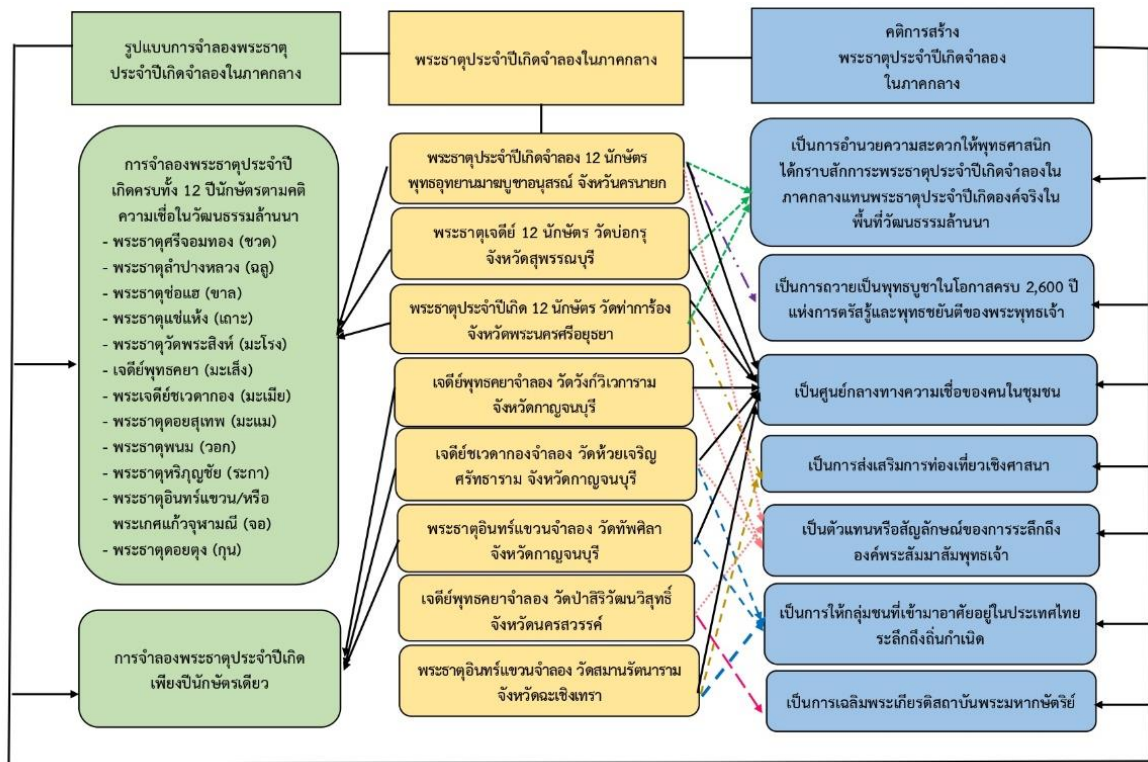
ความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางพบว่า มากที่สุดเป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้าและเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง ซึ่งเป็นความเชื่อที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมล้านนาแบบดั้งเดิม ปฐม หงษ์สุวรรณ (2548) กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุได้ว่าเป็นมรดกอันแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่แห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งหลักธรรมคำสอนของพระองค์อันเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในกลุ่มชนที่นับถือพระพุทธศาสนาาร่วมกัน ในขณะเดียวกันพระธาตุยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นวัตถุมงคลดีสิทธ์ที่ชาวไทยพุทธต่างเคารพบูชาและเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีพลังอำนาจสามารถบันดาลสิ่งดีงามให้กับผู้คนชาวเมืองได้ พระธาตุจึงมิได้เป็นเพียงตัวแทนทางพุทธศาสนาเท่านั้นแต่ยังมีบทบาทและความหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในความคิดแบบพุทธศาสนาชาวบ้าน พระกรวิญญ์ ธมมวโร (อินเทพ)

(2555) พบประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจในการศึกษาคติความเชื่อของพระธาตุที่มีต่อพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน คือ ด้านความเชื่อศรัทธาของประชาชนต่อพระธาตุแช่แห้งได้แสดงออกมาเป็นรูปธรรมด้วยการจัดงานประเพณีมัสการพระธาตุแช่แห้ง เป็นคติความเชื่อที่เชื่อมโยงกันหลายมิติ คือ มิติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นสอนหลักธรรมด้านการฝึกจิตให้เข้มแข็งต่อการทำความดี ละความชั่ว ทำใจให้ผ่องใส โดยปฏิบัติตามหลักศีล 5 อริยสัจ 4 มิติความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เน้นอำนาจลึกลับของธรรมชาติ เทพ ผี วิญญาณ มิติทางด้านการประยุกต์ความเชื่อและพิธีกรรมให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ความเชื่อของประชาชนต่อพระธาตุแช่แห้งยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจและวิถีชีวิตของประชาชนต่อไปแม้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์จะเจริญมากเพียงใดก็ตามแต่ความเชื่อนี้ยังฝังลึกในจิตใจและให้ประโยชน์ต่อประชาชน จริยา สุพรรณ ธนพร เสรีชัยกุล และรัตนพล ชื่นคำ (2563) ได้วิเคราะห์ความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางพบ 4 เรื่อง ได้แก่ 1. เป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า 2. เป็นบุญบารมีและอุดมมงคลต่อชีวิต 3. เป็นอาณิสย์ให้เกิดโชคลาภและเจริญในหน้าที่การงาน และ 4. เป็นการระลึกถึงถิ่นกำเนิดและความศรัทธาในพระธาตุของกลุ่มชนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้ความเชื่อในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองยังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในการบูชาพระธาตุในวัฒนธรรมล้านนาในความเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” เนื่องจากการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ารวมถึงวัตถุมงคลต่างๆ ที่ชาวบ้านนำมาบรรจุไว้ในระหว่างที่มีการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองส่งผลให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเชื่อว่าการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองได้บุญมาก เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และช่วยคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัย เหมือนกับการได้ไปสักการะบูชาพระธาตุประจำปีเกิดองค์จริง

ในขณะเดียวกันความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางสามารถสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการนำเอาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด เช่น สถูป เจดีย์ และพระธาตุ มาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและรณรงค์ในเรื่องของการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนดังจะเห็นได้จากกิจกรรมการไหว้พระธาตุประจำปีเกิด เดือนเกิด และวันเกิด ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันอย่างยิ่ง ดังที่สุวิภา จำปาวัลย์ (2558) ได้แสดงทัศนะว่าความเชื่อเรื่องพระธาตุล้านนาในสังคมโลกาภิวัตน์เปลี่ยนไปตามแนวความคิดการเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสังคม 2 ลักษณะ คือ ส่งเสริมให้เกิดการศึกษา ค้นคว้าและอนุรักษ์พระธาตุให้ถ่ายทอดรูปแบบในสังคมรัฐจารีตเพื่อเป็นหลักฐานทางวิชาการให้ท้องถิ่นรู้ถึงรากเหง้าของตนเอง และส่วนหนึ่งเพื่อเป็นข้อมูลสร้างเรื่องราวเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่การท่องเที่ยว ขณะที่ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2560) ได้วิเคราะห์ถึงที่มาของการนำรูปแบบของเจดีย์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์มาสร้างจำลองตามวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดผ่านบนเส้นทางต่างๆ เนื่องจากว่าในปัจจุบันเป็นยุคของความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสื่อสารไร้พรมแดน ประกอบกับเป็นยุคทุนนิยมและวัตถุนิยมทำให้วัดวาอารามต่างแสวงหาความแปลกใหม่ในการสร้างถาวรวัตถุเพื่อให้ผู้แสวงบุญได้สัมผัสบรรยากาศใหม่ๆ จึงเกิดการสร้างเจดีย์ พระพุทธรูปหรือรูปเคารพในศาสนาอื่นๆ ในวัดขนาดใหญ่และต้องมีความแปลก จึงเป็นเหตุผลหนึ่งของการสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่และนำรูปแบบเจดีย์จากต่างภูมิภาค ต่างประเทศหรือต่างวัฒนธรรมมาสร้าง

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าคติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่งมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุประจำปีเกิดจำลองแต่ละแห่ง ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 12 โมเดลองค์ความรู้คติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง

จากแผนภาพพบว่าพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางทั้ง 8 แห่งมีคติการสร้างเพื่อเป็นศูนย์กลางทางความเชื่อของคนในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางล้วนมีความสำคัญต่อชาวบ้านและชุมชนที่เป็นที่ตั้งของพระธาตุประจำปีเกิดจำลอง อีกทั้งยังเป็นกลไกอย่างหนึ่งของการเดินทางติดต่อกันทำให้คนในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการบันทึกคติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางซึ่งเป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในการนำมาต่อยอดพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เชื่อมโยงระหว่างพระธาตุประจำปีเกิดตามคติความเชื่อล้านนากับพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางหรือการผลิตสินค้าที่ระลึกโดยใช้เหตุการณ์หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางเป็นฐานคิด

2. นำผลการศึกษาคติการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางซึ่งเป็นเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของพื้นที่มาเป็นพื้นฐานการต่อยอดการเพิ่มมูลค่าของสินค้าหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาคติและรูปแบบการจำลองพระธาตุประจำปีเกิดในพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศไทย นอกเหนือจากภาคกลาง

2. ควรศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการสร้างพระธาตุประจำปีเกิดจำลองในภาคกลางว่ามีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมและพื้นที่ตั้งอย่างไร

References

- Aksornit, T. (2002). *Lanna: Universe, Identity, Power*. Project of Study Areas in 5 Regions, Sirindhorn Anthropology Center Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Champawan, S. (2015). The Relic-Enshrining Pagoda in Lanna: Conservation and Tourism in the Globalized Society. *Journal of Fine Arts*, 6(2), 106-137.
- Hongsuwan, P. (2005). *The Buddha Relics Myths of the Tai Peoples: Significance and Interaction between Buddhism and Indigenous Beliefs*. (Doctoral Dissertation) . Chulalongkorn University. Bangkok.
- Janta, R. (2016). *The Legend of the Annual Relic born Lanna Includes Folk Literature Articles: Heritage National Cultural Wisdom*. Bangkok: Office of Printing Works Veterans Relief Organization.
- Phrakorawit Thammawaro (Inthep). (2012). *A Study of the People Beliefs to Phradhatchaehaeng Pagoda in Nan Province*. (Master's Thesis) . Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Phrakhru Chantakanchansiri. (2017). Abbot of Thap Sila Temple, Kanchanaburi Province. *Interview*. June, 12.
- Phrakhru Kittikanchanatham (Buasing). (2017). Abbot of Huai Charoen Saththaram Temple, Kanchanaburi Province. *Interview*. June, 11.
- Phrakhru Komutsuwannaporn (Kanphakdi). (2018). Abbot of Bor Kru Temple, Suphanburi Province. *Interview*. April, 1.
- Phrakhrupalad Wanlop. (2018). Deputy Abbot of Saman Rattanaram Temple, Chachoengsao Province. *Interview*. May, 10.
- Phrakhru Wichitsilapol (Pranee Supaphato). (2018). Abbot of Wat Pa Siriwattana Visuth, Nakhon Sawan Province. *Interview*. April, 29.
- Phrakrusamu Woravit Phasuko (Dutsadeepreuttipan). (2011). *The Belief and the Method of Practice Concerning the Relics for the Year of Birth for the Buddhists in Prae Province*. (Master's Thesis) . Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Phra Kuttcha. (2017). Monk of Wangwiwekaram, Temple Kanchanaburi Province. *Interview*. April, 10.
- Phrathepprasitmon (Kosol Mahawior). (2018). President of the Makha Bucha Memorial Park, Nakhon Nayok Province. *Interview*. March, 1.
- Phraratudommongkol. (n.d.). *Uttma*. Bangkok: Vathanagul Group co.,LTD.
- Saising, S. (2017). *Chedi in Thailand Forms Development and Power of Faith*. Nonthaburi: Ancient City.

- Saiyut, J. (2018). Head Office of Tha Ka Rong Temple, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Interview*. April, 6.
- Supun, J., Sereechaikul., T., and Chuenka, R. (2020). The Replicated Buddha's Relics of the Thai Zodiac Years in Central Thailand towards Religious Tourism. *Buddhana Journal*, 7(2), 222-237.
- Thai Cultural Encyclopedia Foundation. (1999). *Thai Cultural Encyclopedia, Central Region*. Bangkok: Thai Cultural Encyclopedia Foundation, Siam Commerical Bank.
- Wanliphodom , S. (2003). *Meaning of Buddha's Relics in Siam Civilization*. (3nd. ed.). Bangkok: Ancient City.
- Wayuchot, P. (2016). *An Analytical Study of Beliefs and Rituals in Worshipping the Buddha's Relics of Buddhists in Lanna*. *Kasalongkham Research Journal*, 10(2), 109-119.
- Youngrod, W., and Ongwuth, T. (2004). *Worship of Phra That Chedi by Birth Year*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

